

■ prin anticariate de simona vasilache

11 februarie

A cum aproape zece ani, Curtea Veche tipărea *Calendarul după Caragiale*, potrivit pe luni și zile de Călin-Andrei Mihăilescu, Liviu Papadima și Rodica Zafiu. Nu era, vorba autorilor lui, aniversar, ci fatal și, pe deasupra, cu ecou. În toate timpurile.

O dată fără de care calendarul lumii lui Caragiale nu se pomenește este – comedie! – ziua de față. 11 februarie, sau februarie, sau 11/23 Făurar, înainte de revărsatul zorilor, când lovitura de palat forțează abdicarea lui Cuza. Scena în sine – politică placată (sic!) peste adulter – este, la un alt nivel, apocalipsa lumii din comedii: ceea ce i-ar paște pe Veta și Chiriac, pe Zoe și Fănică, pe Nae și Didina, dacă lucrurile ar fi duse la capăt. Că ele se opresc, întotdeauna, într-un compromis, știm. De aceea, voluptatea cu care personaje diverse își amintesc de 11 februarie ține, într-un fel, de jocul cu catastrofa. Căreia toți îi dau catastroale, adăpostindu-și, în vegheea ei, liniștea provizorie.

Așa cum e descrisă în *Jertfe patriotice*, „operația conspiratorilor” se face „fără să tulbure liniștea nopții și să strice somnul pacnicilor mahalagi”. E o prudență cu care nu ne vom mai întâlni în epoca pe care 11 februarie o deschide. Onorabilă, în mare, voitoare de scandal, în mic. Și prielnică tuturor tranzacțiilor – ajunge să recitim ce viitor îi asigură chibzuitului nene Niță, cel care cere chitanță la vreme de revoluție, înscrisul care demonstrează că a pus umărul la dărâmare a tiraniei. Cu consimțământul lacom al tinerilor așa-zis martiri, care așteaptă, la Grădina Rașca, ceasul abdicării.

Lumea lui Caragiale e lumea lor, a celor pentru care 11 februarie nu e acțiune, ci consecință. Pretutindeni, în schițe și comedii, cineva acționează și altcineva așteaptă. Norocul ține cu cel din urmă. De pildă, în confruntarea polițelor, să le zicem, pe care le au Cetățeanul turmentat și Trahanache, colegii la 11 februarie, titlu valabil are hârtia lui Zaharia, care deturneză deznodământul. Cealaltă își urmează circuitul ei privat, ca și răvașul lui Dandanache, simple zgândăriri, spuneam, ale unei apocalipse amânate.

Nu altceva e revoluția pe care

crede că o (re)trăiește Leonida. O glumă, o prevenire și nimic mai mult a ceea ce ar putea fi, dar nu e încă. Precum în *Scrisoarea pierdută*, falsă acțiune pare că-i prinde pe toți, ca apoi să se destrame, și să-i lase cum i-a găsit. După ce i se dă, în crescendo, dreptate, Leonida rămâne singur, ca Dumitrache, cu fandacia lui. O clipă. Apoi, acceptă jocul.

Însuși evenimentul fondator al acestei lumi care primește palme, dar nu lovitură esențiale, se confundă, în gura Miștei Baston, cu Republica de la Ploiești, mai potrivită, și prin anecdotă, și prin tragicul difuz al lucrului neisprăvit, cu derizoriul plin de promisiuni al societății moftangiiilor. În lumea lui Pristanda, 11 februarie este o piață, o aniversare. Un trecut cu care conviețuiește

din oficiu, fără tresăriri. Nu 11 februarie, noaptea care, cu tot ridicolul ei, a schimbat o istorie cu alta ar trebui să le fie, acestor palavragii fără fapte, reperul, ci mic. Și prielnică tuturor tranzacțiilor – ajunge să recitim ce viitor îi asigură chibzuitului nene Niță, cel care cere chitanță la vreme de revoluție, înscrisul care demonstrează că a pus umărul la dărâmare a tiraniei. Cu consimțământul lacom al tinerilor așa-zis martiri, care așteaptă, la Grădina Rașca, ceasul abdicării.

De ce, atunci, preferă Caragiale momentul 11 februarie? Fiindcă februarie e luna carnavalului. Cad măștile, dar nu e cu supărare. Despărțindu-se de țară, Cuza spune, patetic, *Să trăiască România!* În manifestul lumii noi, care se adapă, aparent, de la 11 februarie, stă scris: *Trăiască dar Moftul român!* O eschivă la mustață, cât pe ce, puțintică. În logica moftului, niciodată nu e totul pierdut. Iar locul lui 11 februarie e luat, ca în *D'ale carnavalului*, de o revoluție la comandă. Zgomotoasă în formă, nulă în fapt.

Ce scrie, în *Calendarul* înainte pomenit, la fila pe care tocmai ce-am întors-o? Iaca, nu vă spun! ■

■ păcatele limbii de rodica zafiu

Napolitane

Adesea, cuvintele vieții cotidiene ajung greu și târziu în dicționare. Lexicografia mai veche le ocotea pentru că păreau efemere sau nu aveau prestigiuul apariției în texte scrise.

Dicționarele mai noi remediază de obicei situația, dar nu le mai pot reconstitui foarte exact etimologia și istoria circulației timpurii. E surprinzător că termenul culinar *napolitană* nu apare în *Dicționarul limbii române* (DLR, tomul VII, partea 1, litera N, 1971); la data publicării volumului academic, cuvântul a fost considerat, probabil, o simplă denumire comercială, care nu merita înregistrare. În DEX, *napolitană* apare, cu explicația „produs de cofetărie preparat din straturi de foi cu umplutură de cremă” (ediția 2009). Termenul are de multă vreme și un sens mai general, sintagma *foi de napolitană* desemnând tipul de foaie de aluat copt, crocant, cu relief în pătrățele, folosit pentru biscuiți, comete de înghețată, înghețată, prăjituri etc.; astfel, *napolitană* este, în română, echivalentul produsului alimentar denumit în mai multe limbi *wafer*. Au aceeași origine germanică termenii *wafer* și *waffle* în engleză, *wafel* în neerlandeză, *Waffel* în germană, *gaufre* în franceză; unii dintre aceștia au intrat și în alte limbi, astfel că în italiană *wafer* (împrumut din engleză) desemnează un „biscuit format din două straturi subțiri, friabile, între care este un strat de cremă sau ciocolată” (Zingarelli 1995). Termenul *napolitană* este atât de puternic instalat în română, încât poate fi folosit chiar pentru a explica o metaforă tehnică: „în engleză, plăcuța semiconductoră este denumită «napolitană» («wafer») datorită texturii carioate similare celei de pe foile de napolitană” (*Wikipedia*).

Wafer a intrat și în română, adaptat în forma *vafă*; prin anii '70, aceasta era denumirea curentă a unui tip foarte popular de înghețată (conservat în păhărele din *wafer*, fără ambalaj, adesea turtit de depozitarea în grămadă). În DEX 1998, *vafă* era înregistrat ca simplă variantă a formei *văfelă* (din germ. *Waffel*), cu definiția „foaie crocantă din aluat nedospit, care servește ca foaie de tort, la fabricarea napolitanelor, a cometelor de înghețată etc.”. *Vafă* (cu pluralul *văfelă*) circulă azi mai mult decât *văfelă*, fiind termenul curent în rețete și în descrieri tehnice („Cum să faceți *vafă*”, „aparat de făcut *vafă*”, „lăsați *vafă* să se coacă”, *itips.ro*; „napolitanele reprezintă gama

sortimentală cu cea mai mare pondere în producția de *vafă*; ele se fabrică din foi de *vafă* care se ung cu cremă și se suprapun în mai multe straturi” *anamob.ro*). *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic* (DOOM 2005) a ales, pe bună dreptate, forma *vafă*, renunțând cu totul la *văfelă*. DEX 2009 a preluat ideea, aplicând-o cu o greșală tehnică, produsă prin înlocuire mecanică (astfel că *văfelă* apare ca „abreviere din *văfelă*”). Cuvântul francez *gaufre* e păstrat de obicei ca atare, ca denumire de produs de patiserie; are însă și adaptarea *gofră* (A.M. Gal, *Dicționar gastronomic explicativ*, 2003, reproduc de *dexonline.ro*), mai puțin cunoscută decât familia sa lexicală (*a gofra*, *gofrat*, *gofra*).

Dicționarele care înregistrează substantivul *napolitană* (uneori în același articol cu adjectivul *napolitan*, ca în *Noul dicționar universal*, 2006) indică un etimon francez: *napolitaine*. În DEX (și în *Dicționarul explicativ ilustrat*, DEXI, 2007), explicația etimologică este o trimitere la sintagma [*tranche*] *napolitaine*. Numai că, în franceză, *tranche napolitaine* este denumirea unei înghețate (*Petit Robert*, 1991). În *Amintirile unui poet decadent*, Al. Obedenaru evocă atmosfera de pe la 1870, când „doamnele din înalta societate își luau foarte tacticos *înghețata napolitană* a senatorului Capșa” (p. 62). Înghețata napolitană apare și azi în rețete ca una alcătuită din mai multe straturi, așa că n-ar fi fost imposibil ca de la ea să se fi extins, prin analogie, denumirea napolitane. Se pare că există, totuși, o explicație mai bună, pe care o datorăm acumulării de informații (texte însoțite de imagini) din internet. În versiunile germană și engleză ale Wikipediei există câte un scurt articol despre *Neapolitaner-Waffeln*, respectiv *Neapolitan wafers*: un produs al companiei austriece Manner, apărut în 1898 și având exact aspectul *napolitanei* – cu mai multe straturi crocante alternând cu straturi de cremă de ciocolată cu alune provenind din Italia, din Napoli. Denumirea germană (austriacă) a produsului este cea mai plauzibilă etimologie: pe la 1900, dulciurile de la Viena erau cu siguranță aduse și imitate în orașele din Regat și cu atât mai mult în cele din Imperiu. Numele comercial al unui produs specific a devenit tratat numele generic și rezistent al tipului de biscuit. Franceza, invocată de dicționarele noastre, nu pare să fi jucat niciun rol în acest caz. ■